

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
академіка НААН України Лупенка Юрія Олексійовича на дисертаційну
роботу **ВОЛОЩУК** Юлії Олександрівни
на тему: «Стратегічні пріоритети розвитку агропромислових
підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації:
теорія, методологія, практика» подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та
управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження. Агропромислові підприємства відіграють важливу роль в економіці держави, забезпечують зростання ВВП, наповнення бюджету, покращення і позитивно впливають на платіжний баланс. Вони мають значний потенціал виробництва, обсяги якого значно перевищують потреби внутрішнього ринку, сприяють розвитку національної економіки та її інтеграції в світовий економічний простір, зростанню доходів населення сіл, розвитку інших галузей. Водночас подальший їх розвиток потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

В умовах глобалізації та наявності певних проблем вітчизняної економіки вирішення зазначеного завдання можливо лише на засадах комплексної модернізації усіх сфер агропромислового виробництва. Це пов'язане із визначенням стратегічних пріоритетів розвитку сільського господарства та формуванням інноваційної моделі розвитку агропромислових підприємств, спроможної забезпечити їх стійке прискорене зростання.

З огляду на це обрану дисертантом тему дослідження можна визнати актуальною, що викликає певний науковий і практичний інтерес.

Дисертаційна робота виконувалася відповідно до науково-дослідних тем Подільського державного аграрно-технічного університету «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого і трудового потенціалу, фінансових, кредитних, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (номер державної реєстрації 0110U0050564) та «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0110U007032), де автором визначено теоретичні та методичні засади

модернізації агропромислових підприємств, розкрито механізми реалізації та можливості застосування політики неоіндустріалізації, намічено практичні шляхи та обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації

Ознайомлення з дисертацією переконує, що автором продемонстровано результати глибокого вивчення теоретичного базису розв'язання наукової проблеми, що підтверджено ґрунтовним аналізом праць вітчизняних та зарубіжних-вчених економістів, які відповідають визначеній тематиці. Автором грамотно сформульована мета та завдання дослідження, коректно визначена предметно-об'єктна сфера та чітко дотримана логічна схема побудови дослідження. Це дозволило раціонально використати загальнонаукові та спеціальні методи дослідження і забезпечило цілісне обґрунтування положень, висновків та рекомендацій, які винесено на захист. Зміст дисертації повною мірою відповідає обраній темі дослідження. Обґрунтовані в дисертації рекомендації пройшли апробацію на виробництві, що підтверджено відповідними документами. Отже, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційній роботі Волощук Ю.О. не викликає сумнівів.

Ступінь новизни наукових положень. Наукова новизна дисертаційної роботи Волощук Ю.О. полягає в отриманні нового вирішення наукової проблеми розробки теоретико-методологічних засад та обґрунтування науково-практичних пропозицій щодо формування стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку агропромислових підприємств для підвищення суспільного добробуту та забезпечення високих темпів економічного зростання суб'єктів ринку в умовах неоіндустріальної модернізації. Серед найважливіших винесених на захист положень наукової новизни можна виділити:

– запропонований вперше комплексний теоретичний концепт модернізації агропромислових підприємств, який визначено як сукупність превентивних дій системного удосконалення підприємств, відновлення їх здатності підтримувати і зберігати збалансовану внутрішню функціональність у зовнішньому середовищі на основі оптимізації ресурсного потенціалу, нарощування інтелектуального капіталу, готовності до відкритого співробітництва та ефективної співпраці з економічними контрагентами, забезпечення інноваційного розвитку, що дозволило визначити стратегічні пріоритети ефективності розвитку;

– визначення основних концептуальних положень конвергенції інноваційних NBIC-технологій як інструмента розв’язання глобальних проблем з метою забезпечення ефективності конвергенції і економічного зростання;

– обґрунтування теоретичного підходу до трактування стратегічно-економічно- та ефективно-орієнтованої інноваційної поведінки, яка відображає наміри підприємства в системі планів, способів, норм, правил, інструментів, механізмів, практичних дій, прийняття ефективних рішень, що забезпечують досягнення місії, цілей з врахуванням необхідності впровадження стратегічних пріоритетів розвитку, сформованих під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, в умовах неоіндустріальної модернізації з метою підвищення конкурентоспроможності, отримання соціально-економічних зисків та задоволення інтересів стейкхолдерів;

– формування методології інтегрального оцінювання ризикованості розвитку малих, середніх та великих агропромислових підприємств, на основі методу імітаційного моделювання дозволило визначити можливі сценарії, ймовірні значення найвагоміших показників-індикаторів розвитку товаровиробників, матриці взаємозв’язків між показниками-індикаторами розвитку агропромислових підприємств;

– методичні підходи до обчислення і застосування міжнародних рейтингів вимірювання індексу людського розвитку, шляхом вирівнювання визначеного інтегрального показника на базі фактичного середнього значення, розрахованого згідно національної методики, а також здійснення розподілу за матрицею розподілу регіонів за особливостями динамічних зрушень у рейтингах;

– методологія імітаційного моделювання стану та розвитку агропромислових підприємств, що включає декілька етапів і, на відміну від існуючих, базується на даних, розміри яких лежать в основі результативних показників капіталомісткості валової доданої вартості, працемісткості валової доданої вартості, розміру валової доданої вартості у розрахунку на одне підприємство та рівня рентабельності;

– наукові підходи до позиціонування новизни основних характеристик і формулювання концептуальної сутності споживчої цінності товару, хайтек-продуктів, запропонованих у вигляді радикальних інноваційних продуктів і відповідних послуг, які складають основу ринку інновацій, що, на відміну від загальновідомих трактувань, сприяє диференціюванню переваг серед конкурентів через дотримання вимог якості, безпечності, соціальної відповідальності згідно національних та міжнародних стандартів;

– концептуальні засади забезпечення інноваційного розвитку підприємств як специфічних змін, пов'язаних з формуванням якісно нового, сходження від нижчого до вищого, і є результатом суперечностей між потребами, наявними механізмами під впливом різноманітних факторів, що проявляється у підвищенні активності підприємств, яка спрямована на задоволення певних потреб споживачів;

– механізм створення ланцюгів доданої вартості через формування сучасних кластерів в Україні, які здатні закріпити якісні зміни у структурі національної економіки, що забезпечить ефективні зв'язки між усіма учасниками інноваційних процесів і спрямовані на прискорення створення арени і комерціалізацію інновацій, отримання синергетичного ефекту;

– нові методологічні підходи до оцінювання рівня інноваційної активності бізнесу, що передбачають охоплення: сприйнятливості до новацій; ступеня інтенсивності здійснюваних дій; здатності мобілізувати необхідний потенціал, забезпечити раціональність технології інноваційного процесу; готовності до оновлення основних елементів інноваційної системи, що дозволило визначити ступінь готовності до стратегічного розвитку як: дуже високу; високу; помірну; низьку;

– обґрунтування національної концепції створення стратегії електронного сільського господарства, що є основою впровадження новітніх ІК-технологій на підприємствах галузі в межах загальної стратегії розвитку цифрового суспільства, що передбачає реалізацію тристороннього підходу: забезпечення сприятливого середовища для становлення та розвитку е-сільського господарства, розширення та підтримку ІКТ з метою досягнення головних цілей розвитку галузі; вивчення національного ринку ІКТ та загального проникнення в обчислювальну та мережеву інфраструктуру; використання потенціалу впровадження ІКТ у суміжних галузях, що здійснюють трансформаційний вплив на сільське господарство;

– модель економічного розвитку на основі конвергенції технологій, як каталізатора соціальних змін, що впливатимуть на подальший розвиток та його наслідки, будучи високоефективними надаватимуть можливість самостійно змінювати виробничі завдання не тільки для зменшення помилок, але й відповідно коригувати мінливі потреби споживача;

– обґрунтування заходів активізації використання можливостей малого та середнього бізнесу, яке, за авторським баченням, акцентується на дотриманні чіткої послідовності у виконанні програм підтримки підприємництва у сфері регуляторної політики, розширенні частки малих та середніх підприємств в реальному секторі економіки;

– розроблена бізнес-модель, структурною особливістю якої є наявність чотирьох блоків з оригінальним функціональним наповненням: формування стратегії підприємства; стратегічна; економічної поведінки; інноваційної поведінки, яка покликана пов'язувати стратегічні, тактичні та оперативні плани діяльності в умовах неоіндустріальної модернізації підприємств;

– наукові підходи до прийняття можливих рішень в Україні у вендорному та електронному лізингу, новизною яких є їх розгляд як управлінських інновацій, заснованих на принципах глибокої кооперації та оперативності діяльності, створення стимулів для розвитку даного сектору та розширення спектру послуг та ін.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 52 праці (37 є одноосібними), з них: 1 одноосібна монографія, підрозділ колективної монографії, 35 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях (з них 21 опубліковано після захисту кандидатської дисертації), 15 публікацій апробаційного характеру.

Вимоги до кількості та видів публікацій, які оприлюднюють матеріали дослідження у відкритому друці дотримано. Автореферат відображає зміст дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Волощук Ю. О. «Стратегічні пріоритети розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації: теорія, методологія, практика» складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертаційної роботи викладений на 402 сторінках, містить 72 таблиці, 57 рисунків та 15 додатків.

У першому розділі «Теоретичні аспекти модернізації економіки агропромислових підприємств в контексті розвитку неоіндустріалізації» визначена суть модернізації та парадигма неоіндустріалізації підприємств аграрного сектора економіки, розкрито теоретичні аспекти інноваційного розвитку агропромислових підприємств та концептуальні засади формування стратегічної та економічної поведінки підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

У другому розділі «Методологічні засади модернізації агропромислових підприємств в контексті неоіндустріалізації» окреслено методичні аспекти визначення рівня неоіндустріальної модернізації та науково-методичні підходи визначення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку агропромислових підприємств. Обґрунтовано методологію позиціонування та методичний інструментарій поведінкових

засад розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

У третьому розділі «Інтелектуальне забезпечення неоіндустріальної модернізації аграрних підприємств» розкрито основи формування та оцінки рівня людського розвитку, використання інтелектуального капіталу суб'єктів господарювання, обґрунтовано нову парадигму навичок у глобальному середовищі, визначено сучасні тенденції реалізації підприємницького потенціалу агробізнесу та проведено моделювання економічної поведінки агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

У четвертому розділі «Механізми реалізації неоіндустріального розвитку економіки агропромислових підприємств» окреслені основні моменти модернізації технічного базису агропромислових підприємств, основи конвергенції неоіндустріальних технологій, розглянуто сучасний стан та перспективи інноваційного розвитку агропромислових підприємств, а також ідентифіковано основні цифрові технології створення розумних середовищ.

У п'ятому розділі «Економічне обґрунтування ефективності перспектив розвитку агропромислових підприємств» визначено стратегічну платформу виробничої діяльності агропромислових підприємств та кластеризацію підприємств креативної індустрії, розглянуто експортну стратегію України та обґрунтовано ефективність розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації.

Дисертація Волощук Ю. О. «Стратегічні пріоритети розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації: теорія, методологія, практика» за змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Обсяг і оформлення дисертації є такими, що відповідають діючих вимогам МОН України.

Практична цінність результатів дослідження. Результати дисертації можуть бути використані агропромисловими підприємствами та органами державного управління при розробці комплексних програм стимулювання розвитку економіки, формуванні механізму відповіді на виклики світогосподарських перетворень для підвищення конкурентоспроможності агропромислових підприємств. Рекомендації автора та окремі результати дисертаційного дослідження можуть використовуватися аграрними підприємствами, органами державного управління агропромисловим розвитком. Зокрема щодо Хмельницької та Чернівецької областей, як і їх використання в навчальному процесі ПДАТУ, підтверджено відповідними довідками.

Зауваження до дисертаційної роботи. При достатньо високому теоретико-методологічному рівні дисертаційної роботи необхідно звернути увагу на наявні в ній окремі недоліки та дискусійні моменти:

1. На основі теоретичного узагальнення тенденцій і протиріч розвитку моделей індустріалізації автором запропоновані альтернативні стратегії розвитку в умовах неоіндустріальної модернізації України які відображені на рис. 1.1 та доведено, що найбільш прийнятним для агропромислових підприємств України є шлях поступового зростання через перехід від ресурсо-орієнтованої економіки до наступних технологічних укладів, розкрито можливість на основі ефективно-орієнтованої економіки забезпечити перехід до розвитку сфери послуг в рамках вищих технологічних укладів, однак на схемі не уточнено систему взаємозв'язків можливих варіантів розвитку, що потребує більш докладного та ґрунтовного пояснення.

2. Автор робить логічний висновок, який вказує на необхідність розгляду проблем позиціонування не тільки серед конкурентів, але й споживачів та держави, бізнесу, громадян, світових організацій зацікавлених у розвитку підприємства чи продукту, виходячи з положень стандарту соціальної відповідальності, однак вважаємо, що доречно розширити розгляд атрибутів позиціонування за рахунок дотримання вимог інших стандартів щодо якості та особливо безпечності продуктів харчування.

3. В рамках дослідження сучасного стану розвитку агропромислових підприємств розкрито тенденції та взято до уваги потенційні, народжені, нові і сталі підприємниці (підрозділ 3.3), проте було б доречно, як передумову і пояснення отриманих результатів, відобразити світовий досвід і визначити перспективи розвитку в умовах неоіндустріальної модернізації.

4. Обґрунтовані в підрозділі 4.2 питання інноваційного розвитку підприємств вимагають більшої конкретизації та орієнтації на специфіку агропромислових підприємств, адже носять загальний вигляд.

5. В підрозділі 4.4, автор зауважує на необхідності впровадження стратегії електронного сільського господарства для агропромислових підприємств, однак потребує детальнішої уваги та висвітлення механізм реального створення такого інформаційного простору.

6. Потребує більш детальної уваги розгляд стану інноваційної інфраструктури агропромислових підприємств.

7. Дискусійною є авторська позиція щодо періоду прогнозування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції до 2022 року.

Вказані зауваження не заперечують авторського права бачення шляхів вирішення наукової проблеми.

Загальний висновок по дисертаційній роботі.

Дисертаційна робота Волощук Юлії Олександрівни, виконана з використанням сучасних методів наукового дослідження, має достатній ступінь обґрунтованості та аргументованості запропонованих рекомендацій; містить елементи наукової новизни та важливі практичні рекомендації, є завершеним самостійним дослідженням, яке має значну наукову та практичну цінність для вирішення актуального науково-практичного завдання щодо формування стратегічних пріоритетів і обґрунтування методичних та науково-практичних положень забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації національної економіки.

Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту. Завдання, що поставлені в роботі, в цілому виконані, мету дисертаційної роботи досягнуто. Результати дослідження, отримані в дисертаційній роботі, достатньою мірою обґрунтовані і характеризуються науковою новизною, мають практичне значення і можуть бути рекомендовані до використання при розробці основних напрямків розвитку агропромислових підприємств України. Автореферат дисертації розкриває основні її положення і є ідентичним за структурою та змістом роботи. Всі наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в авторефераті, детально розкриті в дисертації. Стиль написання дисертаційної роботи характеризується логічністю та послідовністю.

За своїм змістом, завершеністю, достовірністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням дисертаційна робота «Стратегічні пріоритети розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації: теорія, методологія, практика» відповідає вимогам МОН України та пунктам 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Волощук Юлія Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
академік НААН України, директор Національного
наукового центру «Інститут аграрної економіки»
НААН України

Ю.О. Лупенко